

TÁRSADALOMFILOZÓFIA

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében

Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén

az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék

az MTA Közgazdaságtudományi Intézet

és a Balassi Kiadó

közreműködésével

Készítette: Ludassy Mária, Reich Orsolya

Szakmai felelős: Ludassy Mária

2010. június

TÁRSADALOMFILOZÓFIA

Sillabusz

Készítette: Ludassy Mária, Reich Orsolya

A kurzus válogatott klasszikus szövegek feldolgozásán keresztül az újkori politikai és morálfilozófia legfontosabb vitáit veszi sorra a politikai hatalom erkölcsi legitimálhatóságáról, az erkölcs politikai kikényszeríthetőségéről, az autonóm gazdaság amorális működéséről és a moralizáló luxuskritikák politikai problematikuságáról.

This course is intended as an introduction to moral and and political philosophy as seen through an examination of some of the most influential texts of (Western) modernity. The students will develop a basic knowledge on the debates about the moral legitimacy of political power, about the legitimacy of the political enforcement of morals, about the amoral functioning of the autonomous economy, and about the political problems with the luxury-criticisms based on moral considerations.

Bemenő tudásszint:

A középiskolai történelem tananyag ismerete.

A félév során tárgyalt témakörök, az egyes heteken feldolgozott kérdések:

- 1. HOBBS: LEVIATÁN** – Hobbes élete, munkássága, a természeti állapot, az emberi természet elemzése (egyenlőség, egoizmus, vágyak), a társadalmi szerződés és a szuverenitás fogalma, a hatalommegosztás elvetése, állam és egyház viszonyának erasztiánus megoldása
- 2. LOCKE: A POLGÁRI KORMÁNYZATRÓL** – Locke élete, munkássága, a természeti állapot és az emberi természet elemzése, a társadalmi szerződés és a tulajdon fogalma, a hatalommegosztás elve, állam és egyház elválasztása, a vallási türelem és a szabad vita doktrínája
- 3. MANDEVILLE: A MÉHEK MESÉJE** – Mandeville élete, munkássága, a gazdasági szféra teljes erkölcs-mentesítésének koncepciója, az önérdek és a közérdek kapcsolata, a vice és a crime megkülönböztetése, az erény mesterségessége

4. **HUME: AZ EMBERI TERMÉSZETRŐL** – Hume élete, munkássága, az emotív etika és a szokás szerepe, természeti adottságok és a társadalom megalakítása, a kormányzat szükségessége és legitimitása, a tulajdon és a kormányzat konvencionalista felfogása, a tulajdon és a hatalom eredetének jusznaturalista és historicista felfogásának kritikája
5. **BURKE: TÖPRENGÉSEK A FRANCIA FORRADALOMRÓL** – Burke élete, munkássága, szemlélete, radikalizmus-ellenessége, empirizmusa, a francia emberjogi deklarációk kritikája, az angol organikus fejlődés idealizálása, hagyomány, hatalom, jog, modernizáció, a társadalmi szerződés bírálata.
6. **MONTESQUIEU: A TÖRVÉNYEK SZELLEME** – Montesquieu élete, munkássága, a környezet determinista felfogása, relativizmus és objektivizmus, a kormányformák és a megfelelő elvek kapcsolata, éghajlat, kereskedelem, vallás.
7. **ROUSSEAU: A TÁRSADALMI SZERZŐDÉSRŐL** – Rousseau élete, munkássága, az emberi természet historizálása, a természeti állapot és a társadalmi szerződés, az erény, mint a törvényeknek való engedelmesség, az általános akarat, az összesség akarata, a közjó a választás kognitivistá felfogása.
8. **CONDORCET: AZ EMBERI SZELLEME FEJLŐDÉSE** – Condorcet élete, munkássága, a történelemfilozófiai fejlődés-fogalom, az emberi jogok fundamentalista felfogása, az esküdszék teoréma, szavazási paradoxon, Condorcet-nyertes, Condorcet-kritérium, Condorcet-módszer.
9. **CONSTANT. A MODERNEK SZABADSÁGA** – Constant élete, munkássága, a szabadság fogalmai, a „negatív szabadság” /I. Berlin/ koncepciójának kialakulása, a régiek szabadsága, közélet és szabadság, a modernek szabadságának feltételei, utilitarizmus-kritika
10. **TOCQUEVILLE. AZ AMERIKAI DEMOKRÁCIA** – Tocqueville élete, munkássága, egyenlőség, a demokrácia paradoxonja, a szelíd önkényuralom, a közösségek szerepe, a többség zsarnoksága, területi és bírói autonómia, liberális katolicizmus
11. **JOHN STUART MILL. A SZABADSÁGRÓL** – Mill élete, munkássága, a szellemi örömök magasabbrendűsége, a korlátlan szólásszabadság igazolása, a cselekvési szabadság határai, liberalizmus és utilitarizmus.
12. **KANT ÉS HERDER VITÁJA** – Kant és Herder élete, munkássága, a kozmopolita szempontú világtörténelem vs. a kultúr-nemzet koncepciója. Kant: a teleológikus történelemfilozófia fogalma, az ember állat – a szabályok szükségessége, a társiatlan társiasság elve, a polgári jogállamiság fogalma, a nemzetközi jog, a "kozmpopolita szempont" értelme. Herder: a modern, nemzet-központú hazafiság

fogalma, a kultúrnemzet koncepciója, a kultúrák közötti hierarchia elvetése, az alkotmányok is nemzetspecifikussága.

13. HEGEL. JOGFILOZÓFIA, MARX. A HEGELI JOGFILOZÓFI BÍRÁLATA –

Hegel és Marx élete és munkássága, a polgári társadalom fogalma Hegelnél, a politikai állam primátusának kritikája Marxnál.

IRODALOM

HOBBS

Kötelező:

- Thomas Hobbes: Leviatán. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Halandó Istenség és mesterséges örökkévalóság.: A „Leviatán” metaforái. Holmi 1.: 13–27. (2007) Elektronikus verzió:
<http://www.holmi.org/2007/01/ludassy-maria-halando-istenseg-es-mesterseges-orokkevalosag>

További ajánlott:

- Huoranszki Ferenc: Hobbes. In: 33 híres bölcséleti mű Móra, 1995.
- Ludassy Mária: „Előbb szabály, aztán morál” Variációk egy témára Hobbes, Locke és Hume kapcsán. In „Sem vele, sem nélküle”. Változatok a szabadág témájára. Budapest, T-Twins, 1996. 13–28.
- Richard Tuck: Hobbes (Atlantisz, 1993)
- Varga Krisztián (2008): Hobbes 20. századi kritikussai. Századvég 2008/3 (49), 27–49. <http://www.szazadveg.hu/files/kiadoarchivum/49varga.pdf>
- Orthmayr Imre (2007): Konfliktusok 2. Világosság.
<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00038/pdf/20070815112041.pdf>

LOCKE

Kötelező:

- John Locke: Második értekezés a polgári kormányzatról. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia: szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: „Előbb szabály, aztán morál” Variációk egy témára Hobbes, Locke és Hume kapcsán. In „Sem vele, sem nélküle”. Változatok a szabadág témájára. Budapest, T-Twins, 1996. 13–28.

További ajánlott:

- John Dunn: Locke; Atlantisz Könyvkiadó Budapest, 1992; Fordította: Pálosfalvi Tamás.

MANDEVILLE**Kötelező:**

- Bernard Mandeville: A méhek meséje, Helikon Kiadó, 2004

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Mandeville modern meséi. Hét hárs 12.: 11–19. 2007.

További ajánlott:

- Heller Ágnes (1969): Cinizmussal a képmutatás ellen. In Bernard Mandeville: A méhek meséje, Helikon Kiadó, 2004, 235–261
- Orthmayr Imre (2007): Konfliktusok 2. Világosság.
<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00038/pdf/20070815112041.pdf>

HUME**Kötelező:**

- David Hume: : Értekezés az emberi természetről. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia: szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- David Hume: Összes esszék, Budapest, Atlantisz, 1994.
- David Hume: Tanulmány az erkölcs alapelveiről. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.

További ajánlott:

- Ludassy Mária: Az emberiség pártja. In David Hume: Hume: Tanulmány az erkölcs alapelveiről. Budapest, Osiris Kiadó, 2003.
- Ludassy Mária: „Előbb szabály, aztán morál” Variációk egy témára Hobbes, Locke és Hume kapcsán. In „Sem vele, sem nélküle”. Változatok a szabadág témájára. Budapest, T-Twins, 1996. 13–28.

BURKE

Kötelező:

- Burke: Töprengések a francia forradalomról. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia: szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Lobogónk Burke?. In Sem vele, sem nélküle, Budapest, Twins Kiadó, 1996.

MONTESQUIEU

Kötelező:

- Montesquieu: A törvények szelleméről (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Judith N. Shklar: Montesquieu. Budapest, Atlantisz, 1994.

További ajánlott:

- David Lowenthal: Montesquieu. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa, 1994.

ROUSSEAU

Kötelező:

- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Miért Rousseau? Mozgó Világ 8.: 18–21. (2008)
- Ludassy Mária: Előszó. In Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Budapest, Pannon Klett, 1996.
- Ludassy Mária: Rousseau és Condorcet történelemfilozófiája nyelvelméletük tükrében. Holmi 1: 58–72. 2002.
- Ludassy Mária: A moralista Jean-Jacques és a törvényhozó Rousseau. (Előszó.) In Jean-Jacques Rousseau: Értekezések és filozófiai levelek, Budapest, Európa, 1978.
- Ludassy Mária: A nemzet kétféle fogalmáról. A társadalmi szerződéstől a lengyel alkotmányig. In „Sem vele, sem nélküle”. Változatok a szabadág témájára. Budapest, T-Twins, 1996. 13–28.
- Ludassy Mária: Négy arckép. Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1989.
- Ernst Cassirer: A felvilágosodás filozófiája, Budapest, Atlantisz, 2007.

CONDORCET

Kötelező:

- Condorcet: Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Előszó. In Jean-Antoine-Nicolas Condorcet: Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története. Budapest, Gondolat, 1988.
- Ludassy Mária. Condorcet, avagy a more mathematico bizonyított emberi jogok. Magyar Tudomány: 955–961. (2002)

CONSTANT

Kötelező:

- Benjamin Constant: A régiek és a modernek szabadsága (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Benjamin Constant, a modernek szabadságának szószólója. In Elhiszem, mert ésszerű. Budapest, Osiris Kiadó, 1999, 167–186
- Ludassy Mária: Előszó. In Benjamin Constant: A régiek és a modernek szabadsága. Budapest, Atlantisz, 1997.
- Ludassy Mária: Benjamin Constant a terrorról és a politikai reakcióról. Világosság 12: 889–901. (1992)
- Ludassy Mária: Emberi jogi fundamentalizmus versus utilitarizmus: Benjamin Constant Bentham-bírálat, avagy kísérlet a liberalizmus nem haszonelvű megalapozására, Holmi 6: 1621–1625. (1994)

TOCQUEVILLE

Kötelező:

- Alexis de Tocqueville: Az amerikai demokrácia. (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Ludassy Mária: Egyenlőség a szolgaságban. /Variációk Tocqueville: A régi rend és a forradalom című műve témájára./ Beszélő 5. 16–19. (1994)

- Fülöp Endre, Ocskay Gyula, Pogonyi Szabolcs (szerk.) Szabadság és/vagy egyenlőség: Tocqueville-tanulmányok. Pilismarót, Politikai Filozófia Közhasznú Alapítvány, 2006.
- Ludassy Mária: „Sem vele, sem nélküle”. Változatok a szabadág témájára. Budapest, T-Twins, 1996.

MILL

Kötelező:

- John Stuart Mill: A szabadságról (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Krokovay Zsolt: Előszó. In John Stuart Mill: A szabadságról; Haszonelvűség, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1980.

További ajánlott:

- Henry M. Magid: John Stuart Mill. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.

KANT és HERDER

Kötelező:

- Kant: Az emberiség történelme világpolgári szempontból (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.
- Herder: Van-e még olyan hazánk, mint a régieknek? In J. G. Herder: Esmék az emberiség történetének filozófiájáról és más írások. Budapest, Gondolat, 1978.

Ajánlott:

- Kelemen János: Az ész képe és tette. Budapest, Atlantisz Kiadó, 2000.

További ajánlott:

- Tengelyi László: Kant. Budapest, Áron Kiadó, 1995.
- Ernst Cassirer: Kant élete és műve. Budapest, Osiris: Gond-Cura alapítvány, 2001.

HEGEL és MARX

Kötelező:

- Hegel: A jogfilozófia alapvonalai vagy a természetjog és államtudomány vázlata (részlet – harmadik rész, második szakasz: A polgári társadalomról), Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

- Marx: A zsidókérdésről (részlet) In Orthmayr Imre (szerk.): Újkori társadalomfilozófia : szöveggyűjtemény, Miskolc, Miskolci Egy. K., 2000.

Ajánlott:

- Márkus György: Marxizmus és „antropológia”. Az emberi lényeg fogalma Marx filozófiájában, Budapest, Akadémiai Kiadó 1966.

További ajánlott:

- Pierre Hassner: Georg W. F. Hegel. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa, 1994
- Joseph Cropsey: Karl Marx. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa, 1994

A diák készítéséhez felhasznált források felsorolása:

- Ludassy Mária: Halandó Istenség és mesterséges örökkévalóság.: A „Leviatán” metaforái. Holmi 1.: 13–27. (2007) Elektronikus verzió: <http://www.holmi.org/2007/01/ludassy-maria-halando-istenseg-es-mesterseges-orokkevalosag>
- Orthmayr Imre (2007): Konfliktusok 2. Világosság. <http://epa.oszk.hu/01200/01273/00038/pdf/20070815112041.pdf>
- Garrath Williams (2006): Hobbes: Moral and Political Philosophy. The Internet Encyclopedia of Philosophy. <http://www.iep.utm.edu/hobmoral/>
- Sharon A. Lloyd, Susanne Sreedhar (2008): Hobbes's Moral and Political Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/hobbes-moral/>
- Fran Moran (n.d.): Hobbes's Leviathan <http://faculty.njcu.edu/fmoran/pol205/hobbes109.ppt>
- Xavier Marquez (2008): Hobbes and the Leviathan <http://internationalpoliticaltheory.wikispaces.com/file/view/Lecture+12+Hobbes.ppt>
- Alex Tuckness (2005): Locke's Political Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/locke-political/>
- William Uzgalis (2007): John Locke. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/locke/#TwoTreGov>
- Fran Moran (n.d.): John Locke. Second Treatise on Government. <http://faculty.njcu.edu/fmoran/locke207.pp>

- Alex Vorhoeve (2003). The Philosopher of the Month. October 2003 – Bernard Mandeville. The Philosopher's Magazine on the Internet.
http://www.philosophers.co.uk/cafe/phil_oct2003.htm
- Alexander Bick (2008). Bernard Mandeville and the 'economy' of the Dutch, Erasmus Journal for Philosophy and Economics, Volume 1, Issue 1, Autumn 2008, 87–106. <http://ejpe.org/pdf/1-1-art-4.pdf>
- Orthmayr Imre (2007): Konfliktusok 2. Világosság.
<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00038/pdf/20070815112041.pdf>
- Heller Ágnes (1969): Cinizmussal a képmutatás ellen. In Bernard Mandeville: A méhek meséje, 235–261. Helikon Kiadó, 2004,
- Ludassy Mária: Előszó. In David Hume: Értekezés az emberi természetről. Budapest, Gondolat, 1976.
- William Edward Morris (2009): David Hume.
<http://plato.stanford.edu/entries/hume/>
- Rachel Cohon (2004): Hume's Moral Philosophy.
<http://plato.stanford.edu/entries/hume-moral/>
- James Fieser (2004): Hume: Life and Writings.
<http://www.iep.utm.edu/humelife/>
- Robert S. Hill: Hume. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Ludassy Mária: Lobogónk Burke? In Sem vele, sem nélküle, Budapest, Twins Kiadó, 1996.
- Harvey Mansfield: Edmund Burke. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Ian Harris (2010): Edmund Burke <http://plato.stanford.edu/entries/burke/>
- David Lowenthal: Montesquieu. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Hillary Bok (2010): Baron de Montesquieu.
<http://plato.stanford.edu/entries/montesquieu/>
- Ludassy Mária: Előszó. In Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Budapest, Pannon Klett, 1996.
- Allan Bloom: Rousseau, In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Christopher Bertram (2010): Rousseau.
<http://plato.stanford.edu/entries/rousseau>

- Ludassy Mária: Condorcet, avagy a francia felvilágosodás fináléja. In Elhiszem, mert ésszerű. Budapest, Osiris, 1999.
- Joan Landes (2010): The History of Feminism: Marie-Jean-Antoine-Nicolas de Caritat, Marquis de Condorcet <http://plato.stanford.edu/entries/histfem-condorcet/#LifIde>
- Ludassy Mária: Benjamin Constant, a modernek szabadságának szószólója. In Elhiszem, mert ésszerű. Budapest, Osiris Kiadó, 1999, 167–186
- Ludassy Mária: „Isten és szabadság” Tocqueville liberális katolicizmusa. In Fülöp Endre, Ocskay Gyula, Pogonyi Szabolcs (szerk.) Szabadság és/vagy egyenlőség: Tocqueville-tanulmányok. Pilismarót, Politikai Filozófia Közhasznú Alapítvány, 2006. 14–20.
- Marvin Zetterbaum: Alexis de Tocqueville. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Harvey C. Mansfield: Tocqueville. A Very Short Introduction. Oxford, Oxford University Press, 2010.
- Fred Wilson (2007): John Stuart Mill <http://plato.stanford.edu/entries/mill/>
- Henry M. Magid: John Stuart Mill. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994.
- Kelemen János: Az ész képe és tette. Budapest, Atlantisz Kiadó, 2000.
- Pierre Hassner: Immanuel Kant. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994
- Michael Rolf (2010): Immanuel Kant. <http://plato.stanford.edu/entries/kant/>
- Frederick Rauscher (2007): Kant’s Social and Political Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/kant-social-political/>
- Michael Forster (2007): Johann Gottfried von Herder. <http://plato.stanford.edu/entries/herder/>
- Xavier Marquez (2008): Hegel and Marx. <http://internationalpoliticaltheory.wikispaces.com/Lecture+Notes>
- Pierre Hassner: Georg W. F. Hegel. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994
- Joseph Cropsey: Karl Marx. In Leo Strauss és Joseph Cropsey (szerk.): A politikai filozófia története. Budapest, Európa 1994
- Paul Reddig (2010): Georg Wilhelm Friedrich Hegel <http://plato.stanford.edu/entries/hegel/>
- Jonathan Wolff (2010): Karl Marx. <http://plato.stanford.edu/entries/marx/>